

Fran Levstik

SPOMINI O VERAH
IN MISLIH PROSTEGA
NARODA

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:
Spomini o verah in mislih prostega naroda
Fran Levstik

Fran Levstik, 1871
Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:
Bird Publisher
DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš
Telefon: +386 (1) 723 78 28
E-pošta: info@bird-publisher.com
www.bird-publisher.com
Urednik: Damjan Plut
Oblikovanje: Grafiza
PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

LEVSTIK, Fran
Spomini [Elektronski vir] / Fran Levstik. - El. knjiga. - Mengeš
: Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-091-2 (pdf)
ISBN 978-961-279-092-9 (mobi)
ISBN 978-961-279-093-6 (ePUB)

257120768

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvirniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Z nekako bridko otožnostjo se često spominjam tistih blagih dni, ko nisem še vedel, kakšen je veliki ni kakšen je mali A med pismeni; ko sem še bos letal po vasi, valíl se v travi na oglu hiše pod mladim orehom, katerega je bil zasadil mojega očeta brat, Grmov stric, kakor smo mu rekali otroci. Kje so že ti časi, ko smo iz trpotčevih stebel spleтали kočije! Kje so dnevi, ko smo domačemu psu narejali opravo iz smrekovega lubja in uprezali ga pred voziček, na katerem je sedelo po eno, po dvoje najmanjših otrok, a mi smo vladali velikega psa, kateri je sicer malo mrmral in vrčal res, a ker je bil dobrosrčen in pameten, obilo pametnejši od vseh nas, ni grizel domačih otrok, samo nekoliko nejevoljen je bil in zatorej bežal, kadar smo ga lovili k vožnji; a če smo ga ujeli, potrpel je ter se uklonil kakor stoičen modrec neogibni usodi. Mnogokaj, čemur se zdaj posmehujem, a posmehujem z rosnim očesom, vstaja v spominu iz teh dni! Tako natanko, kakor bi se danes godilo, še pomnim, da so me neko lepo, gorko pomladnje jutro postavili na vrt za stražo k platnu, ki se je belilo, a v naročje mi dali manjšo sestro, da bi torej obenem opravljal dve deli. Ko sedim poleg platna, pridrdra po cesti mimo vrta voz, gosposki voz, na katerem je sedel gospod župnik. Samo po sebi se umeje, da sem se odkril, ko je voz bil še daleč od mene. Kako se ne bi! Če sem si v tisti dobi mislil Boga, nikoli nisem drugače menil, nego da ima tudi on dolgo črno suknjo, visok in svetál klobuk, svetle škornje in tak ovratnik pod brado, kakor naš gospod župnik ali kaplan. Kako bi se torej ne bil odkril!

A ne samo da sem se odkril jaz, tudi sestri se je bilo treba odkriti, ki je imela na glavi belo, pleteno otročjo kapico, s trakom pod bradó privezano. Svojo kapo med kolena držeč sem naglo sestri odvezoval kapico, a čim nagleje sem vozal reševal, tem huje mi je zabavljaj. Naposled ga vendar nekako rešim, potegnem otroku kapico raz glavo, veselo in ponosno pogledam na cesto, ker sem si bil župnikovega nasmeha v svesti, a kaj se zgodi? Voz je bil v tem času že daleč zdrčal župnik se ni ozrl, in jaz sem zastonj odvezoval! To mi ni bilo pogodu. A nič ne de; saj otrok lahko in hitro pozabi vsako neprijetnost, celo če ga tudi časi malo pretepó! Bili so to blagi časi, ko sem še z odprtima ustnicama gledal v tistega, ki je pripovedoval pripovedke o čarodejnicah in strahovih ali se na peč stisnil in od groze ves trepetal. Take pripovedke so mi domišljivost tako razgrele, da sem mislil: vsaka uboga, v rjavo debelo suknjo oblečena Bajtarica, katerih je mnogo po našem kraju darov prosilo, da je strahovita čarodejnica, katere bi ne bil hotel na samem srečati za nevemkaj ne! Mnogo teh pripovedk mi je ostalo v spomin vtisnjenih do današnjega dneva. Pozneje ko sem bil dijak, že nisem verjel, da je zlata neovržna resnica vse to, kar so pripovedovali stari dedci, stare ženice, krojači in čevljarji, ki so hodili šivat od hiše do hiše, a strah me je vendar bilo še dolgo samega ponoči, akotudi sem ta strah o vsaki priliki junaško premagoval in ljudem neovržno dokazoval, da je vse to izmišljena, prazna stvar!

Ako torej nekatere teh vraž tukaj ponavljam, nikdo naj ne misli, da jih sam verujem. Osvedočen sem, da jih ljudje že po kmetih tako ne verjemó, kakor so jih tedaj, kadar sem jih jaz poslušal, ker omiki se umika vraža in tudi poezija! Če jih torej večina slovenskega, zlasti mlajšega naroda že morebiti ne veruje in četudi vse niso nove ter nikakor izvirne, a zopet so vredne ohranila, ker jezik in pripovedka so zgodovina vsakemu, a še posebno edina zgodovina takemu narodu, kakršen je slovenski narod, ki druge zgodovine nima.

Bil sem dijak šeste šole na počitnicah. Bilo je v prvi polovici avgusta popoldne. Zunaj je bil grozovit náliv. Reklo je vse: oblak se je utrgal. In res je voda s hribov na ravni in ceste drla, da bi gnala po dva, tudi po tri mlinske kamene. Vsi smo bili zbrani v hiši, nekateri okoli javorove mize, drugi na klopi pri peči, kakor je navada v kmetijskih hišah. Na klopi pri peči blizu duri je sedela tudi Veronika, stara ženica, ki baš ni prosila od hiše do hiše; vendar je imela svoje gospodinje med kmeticami, od katerih je prejemale darove; zdaj kako jajce, zdaj masla, zdaj sočivja, zdaj žita, zdaj moke. A kmetice jej niso dajale, ker so jo imele rade. Bog ne daj! Zato so jej dajale, ker so se je bale, kajti posebno ženski svet si je na uho šepetal, da je Veronika huda čarodejnica, kadar hoče. Akotudi je našemu kmetiskemu narodu na slavo treba reči, da prosjaka od nobene kolikaj poštene hiše podnevi brez darú, a v mraku ne zapode brez stana, ker bi to bilo velik greh, kakor so nam vedno pripovedovali vsi starejši ljudje; vendar Veroniki darov niso dajali.

Zunaj se je še zmerom vse križem bliskalo in zopet stiskalo, kakor govore kmetje. Sveti Elija se je v železnih kolih drdral po nebu, da se je zemlja tresla tako namreč narod imenuje grmenje, in dež je lil, kakor bi ga iz kebla usipal. Mežnar je zvonil. Mati so bili že davno vrgli na ogenj nekoliko šibic, na cvetno nedeljo v cerkvi posvečenih, obrnili stole narobe, potem so stopili na večni prag, molili zadnji evangelij: V začetku je bila beseda itd., potem oča naš, a tako, da se je vsak odstavek po dvakrat izrekel: oča naš! oča naš! kir si v nebesih, kir si v nebesih itd., a naposled še neko posebno molitev, ki so rekli, da oblake najhuje ustrahuje, da ne uspó toče na žitno polje.

Šmárni oblák!

bodi, bodi miren in kroták,

kakor je bil Jezus mlád,

ko je pod svetim križem stal,

sveto evangelije brál,

Marija na zlatem stolci sedéla,

rumene lasce razpredivnéla,

žitno poljé prekrižála:

prekrižaj nam ga Bog oče!

prekrižaj nam ga Bog sin!

prekrižaj nam ga Bog troštar dar sveti duh!

Pri vsaki poslednji treh vrstic je bilo treba prekrižati oblake z velikim križem. Zaradi te molitve sem se z materjo često prepiral, da je prazna ker Jezus, ako je bil mlad, ni pod svetim križem stal, niti ni čital evangelija, katero se je vernim krščnikom pisano v roko dalo stoprv po njegovem vnebohodu. A tako so bili izsukani v prepir in besedni boj, da jim nikoli nisem kolikaj mogel na konec priti. Zdaj so bili stopili baš raz veženi prag in rekli: »Hvalo Bogu, oblaki se razganjajo! Mislim, da se nam toče ni bati. Vendar je bil náliv, da takih malo pomnim, koli sem petdeset leta stara.« Jaz rečem: »Ako ne bode toče, stoli z narobe obrnjenimi nogami, vaša molitev: »Šmárni oblak« mislim, da je niso ustavili.« Naglo mi dadé odlíko: »Kaj ti veš? Nejevernik si bil, nejevernik si, posebno letos, ko si prišel iz sedme šole, kjer vas uče čarati, kakor sem slišála, točo delati in vse tisto, česar pobožnemu človeku ni treba vedeti. Metlo bi vzela in pognála vas in vaše pro-